

Aleg. 141

Sprawozdanie

Komisji sanitarnej o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności jego Departamentu V. za czas od 31. października 1899 do 31. października 1900.

Wysoki Sejmie!

Sprawozdanie Wydziału krajowego przedstawia na wstępie wydatki, jakie poniósł fundusz krajowy w r. 1899 na cele zdrowia publicznego i dochody, które do funduszu tego z nadwyżek szpitala św. Łazarza w Krakowie i z zakładu dla obłąkanych na Kulparkowie wpłynęły, — następnie podaje ilość łóżek, które rozporządzały wszystkie szpitale publiczne w kraju, ilość chorych pielęgowanych w tych szpitalach, ilość dni leczenia w r. 1899, przeciętne koszty kuracyi całej i osobno kosztu żywienia chorego w szpitalach krajowych i prowincjonalnych, kosztu utrzymania podrzutków, wreszcie porównanie kosztów leczenia ubogich chorych w pięciu najludniejszych krajach monarchii austryackiej za lat pięć i porównanie w różnych prowincjach monarchii ilości zakładów dla chorych, ilości łóżek bezwzględnie i względnie do ludności, kosztów leczenia i procentu śmiertelności, — a z tego wszystkiego wynika, że pomimo stałej poprawy wszystkich urządzeń odnoszących się do zdrowia publicznego, pomimo stale wznoszących się wydatków na ten cel z funduszu krajowego, pomimo bardzo skrupulatnej administracyi tymi funduszami przy bardzo oszczędnej gospodarce w szpitalach, oraz pomimo coraz chętniejszej pomocy finansowej niektórych Rad powiatowych i miast na cele zdrowia przez podejmowanie budowy nowych szpitali, pozostaje jeszcze wiele, bardzo wiele u nas do zrobienia, nie aby dorównać innym krajom monarchii pod względem sanitarnym, lecz aby zaspokoić wszystkie potrzeby zdrowotne mieszkańców kraju naszego.

Wobec tego dowiaduje się Komisya sanitarna z zadowoleniem o dokonanych odbudowach i ulepszeniach w niektórych szpitalach prowincjonalnych a to w Białej, w Podhajcach, w Jaśle i w Żółkwi, o otwarciu nowego szpitala w Gorlicach, zbudowaniu nowego gmachu szpitalnego systemem pawilonowym w Sokalu, o otwarciu szpitala w Krośnie, o podjętej już budowie szpitali w Dolinie, w Tarnobrzegu i w Jarosławiu, jakoteż o zamiarach budowy szpitali w Bóbrce, w Kałuszu, w Skałacie i w Turce, których Rady powiatowe już zebrały potrzebne na budowę fundusze, — o ulepszeniach administracyjnych lub lekarskich we wielu szpitalach innych, o wypracowaniu przez Wydział krajowy i o przedłożeniu Wys. Sejmowi projektu ustawy regulującej publiczną opiekę nad ubogimi, o staraniach poczynionych przez Wydział krajowy celem zapobieżenia szerzeniu się chorób syfilitycznych w powiecie kossowskim i nadwórniańskim, wreszcie o przygotowaniach poczynionych celem wprowadzenia w czyn uchwał powziętych przez Wys. Sejm w roku zesz. a odnoszących się do budowy schronisk dla obłąkanych i zakładu położniczego w Krakowie. Jak z sprawozdania wynika, zajmował się Departament V. wielu jeszcze innymi sprawami administracyjnymi w zakres jego działalności wchodzącymi: jak sprawą uregulowania stosunku usamodzielnionej c. k. szkoły położnych w Krakowie do oddziału położniczego i Dyrekcyi szpitala św. Łazarza, — sprawą pomieszczenia osób szczeniowych ochronnie przeciw wściekliwości, które dotychczas ze względów humanitarnych przyjmowano i umieszczano w szpitalu św. Łazarza i św. Ludwika w Krakowie, co atoli nadal staje się ciężarem dla tych przepełnionych szpitali, od którego uwolnić je koniecznie należy, — sprawą utrzymywania oseseków i mamek w szpitalu św. Ludwika, który tylko do końca roku 1892 zgodził się w swym zarządzie je utrzymywać, — sprawą rozwoju zdrojowisk krajowych, — sprawą utworzenia dwóch nowych szkół dla położnych, — uregulowania najmu za pomieszczenie w budynku krajowym c. k. szkoły położnych we Lwowie, — sprawą pawilonu dla

zakaźnych w Krakowie, — leczenia chorych z Galicji w szpitalu bielskim, co fundusz krajowy na wielki i niesłuszny wydatek naraża, — sprawą przyjmowania do szpitali chorych nieuleczalnych i przetrzymywania w nich ludzi z chorobami przewłocznymi, długotrwałymi, — sprawą nowych okręgów sanitarnych i reorganizacją komisji zdrowotnych, — sprawą umieszczenia w przyszłości podzutek w zakładzie ks. Ogińskiej w Bobrku, — wreszcie wielu sprawami natury administracyjnej, odnoszącymi się do szpitali krajowych i prowincjonalnych. Z relacyj podanych w sprawozdaniu Wydziału krajowego, odnoszących się do sposobu załatwienia wszystkich tych spraw przebiega w pierwszym rzędzie dbałość o fundusz krajowy, niemniej także wprowadzania ulepszeń w każdym kierunku, — zwłaszcza o ile one bez większych nakładów z funduszu krajowego przeprowadzane być mogą.

Nie mogąc wszelkich tych spraw omawiać, uważa Komisya sanitarna za właściwe naznaczyć swe zapatrywanie przynajmniej na niektóre ważniejsze. I tak odnośnie do akcyi podjętej celem zapobieżenia szerzeniu się kiły między ludnością powiatu kossowskiej i nadworniańskiego, sądzi Komisya sanitarna, że wypada akcyę przez Wys. Sejm rozpoczętą prowadzić energicznie i szybko, by raz przeszła w okres czynu, w tej sprawie bardzo potrzebnego. Pewien pospiech, aby przyrzeczoną już subwencyę rządową jak najrychlej uzyskać celem przeprowadzenia budowy szpitali powszechnych w siedzibie powiatów, i pospiech w utworzeniu i obsadzeniu przynajmniej trzech nowych okręgów sanitarnych w tych powiatach wraz z ambulatorium, jak to c. k. Namiestnictwo proponuje, uważa Komisya sanitarna za konieczny, aby ratować lud tych powiatów od dalszej degeneracyi z choroby i pijaństwa — i co za tem idzie z rozpusty i nędzy. Z tego powodu przedkłada komisya Wys. Sejmowi odpowiedni wniosek.

Co do okręgów sanitarnych, to wniosków na utworzenie w b. r. okręgów nowych nie przedstawia Wydział krajowy żadnych, nie mając jak sprawozdanie donosi, umotywowanych żądań ze strony powiatów, jednak Wydział krajowy wstawił w preliminarz odnośnej rubryki kwotę wyższą o 10.000 K. w przypuszczeniu że nieobsadzone dotąd okręgi zostaną zajęte oraz by móż wziąć pod rozwagę ewentualne wnioski co do tworzenia nowych okręgów. Równocześnie wezwał Wydział krajowy te Rady powiatowe, które żadnego nie mają okręgu sanitarnego, by w tej sprawie przedstawiły swe wnioski. Ze zarządzeń tych przebiega wyraźnie życzliwość Wydziału krajowego dla instytucyi okręgów sanitarnych, w obec czego uznaje się powody, dla których Wydział krajowy nie uwzględnił petycyj o utworzenie nowych okręgów w Makowie, w Zarszynie i w Rajtarowicach za zupełnie słuszne. Nie może atoli Komisya sanitarna w zupełności podzielić zapatrywania Wydziału krajowego; wypowiedzianego z powodu odezwy c. k. Namiestnictwa w sprawie Komisyj zdrowotnych powiatowych, (których potrzebę zresztą Wydział krajowy uznaje), iż obecnie jeszcze nie pora do podjęcia zmiany ustawy sanitarnej z dnia 2 lutego 1891 r. Nr. 17 dz. u. kr., i że dopiero z chwilą gdy organizacya służby zdrowia w całym kraju przeprowadzoną zostanie, nastanie potrzeba podjęcia i reformy wielu paragrafów tej ustawy. Odkłada to zapatrywanie organizacyę okręgów sanitarnych na dość długi jeszcze szereg lat, bo dziewięć powiatów nie ma jeszcze żadnego okręgu sanitarnego, a zachodzi obawa, że powiaty te tem mniej skwapliwie dopraszać się będą o okręgi, im dłużej reforma ich osiągać się będzie. Doświadczenia, o ile okręgi sanitarne są użyteczne i spełniają nadzieję, dla których je zaprowadzono, nie brakuje; wszystkie niemal sprawozdania Departamentu V. z lat ostatnich omawiają tę sprawę obszernie i wykazują braki i niedogodności ustawy, o której mowa; materiału pod tym względem dostarczył wreszcie także memoriał, przedłożony Wydziałowi krajowemu i c. k. Namiestnictw przez Zjazd lekarzy okręgowych, który się zeszłego roku odbył we Lwowie. Więc szkoda czasu na zbieranie dalszego doświadczenia, raczej jak najrychlej uchylićby trzeba usterki ustawy, by istotnie uczynić instytucyę, na którą kraj nie mało corocznie łoży grosza i od której rzetelnego pożytku domagać się ma prawo.

Wskutek uchwały powziętej z r. na wniosek Komisji sanitarnej przez Wysoki Sejm i wzywającej Wydział krajowy do poczynienia odpowiednich zarządzeń aby budowa schroniska dla 500 obłąkanych nieuleczalnych mogła być w jak najkrótszym

czasie rozpoczęta, wykonane zostały plany rozszerzenia zakładu kulparkowskiego przez budowę sześciu pawilonów (3 dla mężczyzn i 3 dla kobiet) oraz jednego pawilonu robotniczego i dwóch domków (każdy dla 1 lekarza i urzędnika administracyjnego) razem kosztem 660.000 K., — dodatkowe urządzenia kosztować mają około 200.000 K. a pomnożenie personelu lekarskiego, administracyjnego i służby wyniesie 40.502 K., — zaś ogólny koszt utrzymania 500 obłąkanych wynosić ma rocznie 219.000 K. — Ciężar to dla funduszu kraju niewątpliwie bardzo wielki, ale podjąć go przecież kraj musi wobec nieodzownej potrzeby ulżenia przepelnionym zakładom dla obłąkanych tak w Krakowie jak na Kulparkowie i w obec tego, że więcej niż 3 000 obłąkanych pozostaje w kraju na wolnej stopie niby w opiece rodziny lub gminy. — Co się tyczy kosztów utrzymania chorych, który w tych schroniskach mają być umieszczeni, podziela Komisya sanitarna zapatrywanie Wydziału krajowego, że koszt utrzymania ubogich, chorych, nieuleczalnych i spokojnych ponosić winna gmina przynależności a na fundusz krajowy spaść winien jedynie obowiązek utrzymania ubogich chorych niespokojnych, zagrażających bezpieczeństwu publicznemu i chorych uleczalnych. Ta norma, dotychczas obowiązująca, powinna być co do przyjęcia chorych, jak dotychczasowych zakładów, tak i do przyszłych schronisk zastosowaną i przyjmowani do tych schronisk winni być chorzy nieuleczalni a spokojni jedynie na koszt rodziny lub gminy przynależności.

W skutek wezwania Wysokiego Sejmu przedłożył Wydział krajowy plany budowy Zakładu położenie w Krakowie, opracowane w biurze Wydziału krajowego po porozumieniu z prymaryuszem oddziału położniczoginekologicznego szpitala św. Łazarza i profesora kliniki p. g. z kosztorysem na 1.010.000 K. Plany te przejrzała Komisya sanitarna i przyjęła jako podstawę do rozpoczęcia rokowań z c. k. Rządem co do udziału jego w pokryciu kosztów budowy Zakładu, który pomieścić ma klinikę położniczą i ginekologiczną, c. k. szkołę akuszerek i internat dla kilkudziesięciu uczennic położnictwa, oraz dla kilku lekarzy.

W zeszłorocznej sesji wezwał Wysoki Sejm Wydział krajowy, aby ponowił u c. k. Rządu starania o utworzenie w Galicyi dwóch nowych szkół akuszerek. Gdy c. k. Rząd dał na odezwę odnośną Wydziału krajowego odpowiedź bardzo niejasną, a Sejm uznał potrzebę tych dwóch szkół, (jednej w zachodniej drugiej zaś w wschodniej części Galicyi) po uzasadnieniu jej w sprawozdaniach komisji sanitarnej z kilku lat ostatnich, Komisya sanitarna widzi się zmuszoną poruszyć tę sprawę ponownie w odpowiednim wniosku.

Kończąc sprawozdanie wnosi komisya sanitarna:

Wys. Sejm raczy uchwalić:

1. Sprawozdanie Wydziału krajowego o czynnościach Departamentu V. za czas od 1. listopada 1899 do końca października 1900 r. przyjmuje się do wiadomości.

2. Wzywa się c. k. Rząd, by w myśl swych obietnic wyrażonych w piśmie z d. ¹²/₁₁ 1900 l. 97782 jak najrychlej przyznał i wypłacił subwencyę na budowę szpitali powszechnych w Koszowie i w Nadwornie w wysokości przynajmniej 80.000 K tak, by Wydział krajowy w jak najkrótszym czasie mógł przeprowadzić wszystkie zarządzenia potrzebne dla stłumienia kiły w wymienionych powiatach.

3. Wzywa się Wydział krajowy o przedłożenia na najbliższej sesji takich wniosków, by na ich podstawie budowa na Kulparkowie schroniska na 500 chorych obłąkanych nieuleczalnych według przedłożonych Komisji sanitarnej planów mogła być w najbliższej przyszłości podjęta i stopniowo przeprowadzoa.

4. Wzywa się Wydział krajowy, by celem zrealizowania uznanej za potrzebną budowy zakładu położnic w Krakowie, rozpoczął na podstawie przedłożonych Komisji sanitarnej planów i kosztorysu z c. k. Rządem rokowanie co do udziału c. k. Rządu w pokryciu kosztów budowy tego zakładu i przedstawił swe wnioski.

5. Wzywa się Wydział krajowy, by sprawą urządzenia dwóch nowych szkół dla akuszerek (jednej w Rzeszowie i jednej w Stanisławowie) u c. k. Rządu wytrwale popierał i jak najrychlej przeprowadzić się starał.

Za przewodniczącego:

Gołuchowski.

Sprawozdawca:

Dr. Henryk Jordan.

